

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De jonge jaren van de luchtmacht: Het luchtwapen in het Nederlandse leger 1913-1939

Starink, D.

Publication date
2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Starink, D. (2013). *De jonge jaren van de luchtmacht: Het luchtwapen in het Nederlandse leger 1913-1939*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

REGISTER VAN OVERIGE ZAKEN

- Abessinnië-crisis: 26, 33, 72, 286
Aéronautique Militaire: 19
Air Board: 23, 24
Air Department: 23
Air Ministry: 150, 379
Airpower-doctrine: 26
Air Superiority: 35
Armée de l'Air: 29, 292
Artillerie Inrichtingen: 92, 99, 105, 106, 113, 148, 166, 171, 185, 217, 219, 226, 241, 256
- Ballons: 17, 19, 40, 41, 42, 43, 89, 82, 83, 84, 90, 147, 343
Begrotingssystematiek: 133-138
Belgische luchtstrijdkrachten: 223-224
Bommenrichttoestel Groeneveld Meijer: 113
Burgerluchtvaart: 14, 24, 41, 50, 59, 60, 64, 74, 86, 124, 126-127, 129, 131, 149-151, 154, 155, 165, 175, 176, 228, 230, 257, 264, 266, 269, 293
- Bureau Luchtvaart: 150, 161
- Luchtvaartdienst (Rijks-): 150
- Commissies/comités:
- Comité Amsterdam Vlieghaven: 151
- Comité Vliegtocht Nederland-Indië: 153, 176
- Commissie-Bomert: 171, 172, 173, 177, 178, 184, 211, 343-344
- Commissie-Idenburg: 61, 65, 158, 222-223, 276
- Commissie-Kan: 65-66, 74, 233, 295
- Commissie-Raaijmakers: 194-195
- Commissie Sterktevoorschriften: 162
- Commissie-Van Doorninck: 207-208, 252, 296
- Commissie-Welter: 59, 61, 158, 186
- Commissie-Woltman: 168, 175, 211
- Legercommissie: 59, 113, 114, 121, 215, 227, 261, 262,
- Militaire Luchtvaart Commissie: 43, 77, 79-83, 84, 86, 87, 103, 130, 131
- Rumplercommissie: 125
- Staatscommissie inzake Luchtvaart: 129, 149, 150, 199, 205, 208-209, 296
Compagnie des Aviateurs (België): 20
Conférence Internationale de Navigation Aérienne: 19
Defensiefonds: 63, 64, 67, 74, 218-219, 220, 223, 227, 241, 276, 287, 291, 297, 298
Deterrence: 32, 35
- Eerste Nederlandse Vliegvereniging: 78
Eerste Wereldoorlog: passim
Entente Cordiale: 38, 100
- Fédération Aéronautique Internationale* (FAI): 78, 376
Feld-Flieger Abteilung: 19
Festung-Flieger Abteilung: 19
Fliegertruppe: 19, 23
Fondsen:
- Fokkerfonds: 260, 261
- Luchtverdedigingsfonds: 261
Fototechnische dienst: 123-124, 352
- Generale staf: passim
- Hague Draft Rules*: 31-32
Herstelafdelingen:
- Centrale: 142
- Mobiele: 143, 242, 271, 273, 284
- Vaste: 143, 227, 231, 242, 271-272
- Inspecteurs:
- Artillerie: 141, 149, 232
- Genie: 149, 194, 232, 281
- Militaire Luchtvaart: 195, 213, 238, 281, 286, 337
- Vrijwillige Landstorm: 149, 232
- Jagdstaffel*: 21

- KLM (Koninklijke Luchtvaart Maatschappij): 11, 13, 24, 52, 59, 127, 143, 144, 149, 150, 151, 153, 162, 163, 164, 176, 179, 180, 183, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 214, 227-228, 230, 234, 236, 242-243, 252, 257, 260, 263, 272, 284, 287, 293, 296, 377, 378, 379
- Kriegsmarine: 19, 20
- Landmacht, Koninklijke:
- Legervorming:
- Legerhervormingen 1912-1913: 38
  - Legerwetten 1922: 47, 123, 130
  - Militiewetten 1901: 38
  - Dienstplichtwet 1922: 140, 167
- Luchtbescherming: 54, 58-59, 61, 191, 240
- Luchtdoelartillerie: 21, 54, 145, 147, 148, 149, 218, 232, 238, 239, 240, 259, 284, 291
- Brigade: 238, 239
  - Korps: 145, 148, 218
  - Luchtafweer Afdeeling: 148
  - Luchtafweer Motorbatterij: 168
- Luchtmacht, Koninklijke: 9, 86, 162
- Luchtmachttaken:
- *bombardement/combat/reconnaissance* (BCR): 29, 53, 292, 375
  - *close air support*: 22, 55, 72148, 374
  - infanterievliegen: 22, 55, 145
  - *interdiction*: 21
  - luchtfotografie: 99, 123, 139, 140, 203, 356
  - luchtoverwicht: 21, 26, 28, 29, 31, 34, 48, 54, 55, 61, 72, 75,
  - luchtverdediging: 10, 48, 49, 52-54, 57-58, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 148-149, 230-231
  - strategisch luchtoffensief: 22, 25, 26, 28
  - verkenning en waarneming: 19
- Luchtschepen: 17, 19, 20, 40, 42, 43, 80, 82, 83, 84
- Luchtstrijdkrachten, gebruik van: 50
- Luchtvaartafdeeling KNIL: 13, 66, 158, 187
- Luchtvaartafdeeling (LVA): passim
- Luchtvaartbedrijf (LVB): 184-186, 189, 191, 194-195, 212-213, 230, 231, 236, 239, 241-243, 263, 267, 282, 285, 288, 294, 297, 378
- Luchtvaartbeschikking: 95, 163, 164, 179, 183
- Luchtvaartbrigade: 224, 238-239, 259, 260, 262, 272, 283, 285, 286
- Luchtvaartregeling: 183, 195
- Luchtvaartregimenten:
- 1^e Luchtvaartregiment: 230, 231, 239, 259, 265, 268, 273, 274
  - 2^e Luchtvaartregiment: 230, 231, 239, 259, 266, 268, 273, 274, 286
  - 3^e Luchtvaartregiment: 230, 239, 259, 268, 272, 273
  - Afdeelingsscholen: 236, 265, 350, 351
  - Bombardeergroep: 224, 231, 237
  - Jachtgroep: 224, 231, 234, 235, 236, 237, 240
  - Strategische groep: 231, 236, 274, 351
  - I^e Vliegtuiggroep: 179, 183, 271
  - IIe Vliegtuiggroep: 179, 271, 183
  - IIIe Vliegtuiggroep: 222, 271, 272, 273
  - IVe Vliegtuiggroep: 271, 272
- Luchtvaarttroepen: 167-168, 183, 219, 230, 231, 239, 259, 268, 271
- Luchtvaartwet: 150
- Luchtverdediging, Commando: 10, 72, 236, 238-240, 242, 248, 261, 279, 286, 291, 380
- Luchtverdedigingskringen: 175, 232, 239, 240
- Luchtwachtdienst: 53, 145, 149, 232, 238, 239, 240, 284
- Luchtwapen: passim
- Lufthansa*: 24, 30
- Luftstreitkräfte*: 23
- Luftwaffe*: 11, 29, 30-31, 33, 61, 238, 286, 292, 380
- *Condor Legion*: 33
- Maandvliegerij: 164, 165-166, 169-179, 173, 174, 183-184, 214, 226, 261, 287
- Mantsjoerije-crisis: 32, 33
- Marineluchtvaartdienst (MLD): 13, 14, 52, 66, 89, 102-104, 109, 110, 125, 126, 141, 142, 150, 153-158, 159, 166, 170, 175, 179, 194, 207, 211, 214, 222, 226, 236, 249, 257, 260, 262, 374
- Materieelkosten: 136
- Meteorologisch Instituut, Kon. Ned. (KNMI): 90, 180

Mobilisatie:

- algemene mobilisatie 1939: 10, 11, 12, 13, 15, 72, 75, 123, 217, 220, 241, 245, 246, 247, 248, 250, 256, 260, 262, 268, 269-270, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 283, 286, 287, 288, 289, 291, 293, 295, 297, 298
- buitengewone oproeping (BO-UV): 242, 268, 272-273, 298
- mobilisatie 1914-1918: 38-39, 90-92
- telegram B: 271
- telegram O: 221, 270, 271, 272
- telegram P: 221, 272
- telegram Q: 221, 270, 271, 272, 285
- tweede mobilisatie: 93, 100, 101
- vordering KLM-vliegtuigen: 227-228
- voorbereiding: 38

Munitiebureau: 106-107, 108, 109, 110, 111, 114, 124-125, 127, 199, 296

Nationale Luchtvaartschool (NLS): 184, 208, 230, 260, 261,

Neutraliteitshandhaving: 11, 12, 14, 37, 46, 60, 61, 67, 68, 91, 93, 94, 104, 215, 240, 269, 270, 275, 286, 287, 290, 291

- neutraliteitspatrouilles: 85, 92, 102, 289

Ongevallen: 160-162

Ontwapeningsconferentie: 32, 59, 65, 276

Personeelssterkte LVA/ML: 119

Personeelskosten: 136

Plannen:

- Proeve (1933): 221-223, 229, 283
- Tienjarenplan 1937-1947: 66, 70, 223-226, 228-230, 265, 274-275, 277-278, 287, 294, 295
- Vierjarenplan 1938-1941: 10, 70, 71, 228-230, 233, 234, 235, 236, 237, 241, 243-250, 256, 258, 260, 266, 275, 278, 287, 288, 294, 297

Politieke partijen:

- Anti-Revolutionaire Partij (ARP): 46, 64, 210
- Christelijk-Historische Unie (CHU): 46, 170
- Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (SDAP): 46, 47, 57

- Rooms-Katholieke Staatspartij (RKSP): 46, 60, 64, 56
  - Vrijheidsbond: 46
  - Vrijzinnig Democratische Bond (VDB): 46, 47, 57, 58, 123,
- Pooljaar, 2^e Internationale: 180-181

Radiodienst: 119, 124, 140, 151, 227, 237

Regeringscommissariaat: 241, 242, 249, 297

Regia Aeronautica: 26

Rijksstudiedienst voor de Luchtvaart (RSL):

127, 146, 150, 162, 202

Royal Air Force (RAF): 24, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 61, 146, 180, 187, 252, 291, 374

- Independent Air Force: 34

- Staff College: 28

- War Manual (AP 1300): 27

Royal Flying Corps (RFC): 20, 21, 23, 24, 26, 28, 95

Royal Naval Air Service (RNAS): 20, 23, 24

Spaanse Burgeroorlog: 33, 34, 35, 262

Staatsluchtmacht: 14, 69, 194, 181

Staatsmarine: 156

Stellingen en linies:

- Maginotlinie: 29
  - Nieuwe Hollandse Waterlinie: 37-38, 40, 85, 96, 97, 128,
  - Stelling van Amsterdam: 38, 89, 92, 96, 97, 102, 113, 151
  - Stelling van Den Helder: 38, 102, 103
  - Stelling van 't Hollands Diep en het Volkerak: 38
  - Stelling Monden van Maas en Haringvliet: 38
  - Vesting Holland: 38, 46, 47, 51, 92, 142, 143, 190, 243, 263, 264, 265, 266, 267, 290, 374
- Strategische overvallings: 38, 62, 67, 74, 217, 221, 269, 270, 277, 291
- Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945: 11

Technische Dienst KLM: 227, 243, 272

Technische Dienst LVA: 106, 108, 111, 118, 146, 202

Tentoonstellingen:

- ELTA: 112, 126-127, 129, 149, 152, 159, 199, 293
- Parijse Salon: 52, 159, 180, 226
- *Royal Air Force Display*: 180, 252

US Army Air Corps (USAAC):

- *Air Corps Tactical School*: 29
- *General Headquarters Air Force*: 28

US Army Air Service (USAAS): 28

Valschermen (parachutes): 144, 146, 182, 225

Veldleger: 10, 12, 14, 38, 40, 46, 49, 50, 51, 55, 57, 60, 61, 66, 67, 68, 70, 74, 75, 91, 93, 94, 96, 98, 100, 117, 133, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 173, 175, 188, 192, 214, 215, 224, 230, 231, 234, 235, 239, 244, 245, 246, 248, 265, 271, 272, 273, 274, 276, 278, 286, 287, 290, 291, 294, 298

Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap: 15, 37, 40, 48, 51, 53, 68, 69, 74, 82, 148, 176, 192, 211, 231, 283

Vereeniging voor Luchtvaart, Kon. Ned. (KNVVL): 41, 42, 77, 80, 84, 126, 127, 129, 152, 260

Versailles, Verdrag van: 24, 30, 31, 33, 39, 121, 152, 220, 290

Vestingwet 1874: 38

Vliegdemostraties:

- Amsterdam (ELTA 1919): 112, 126, 127, 129, 149, 152, 159, 199, 293
- Den Haag (1909): 78
- Ede (1911): 78
- Europese Rondvlucht: 79, 86
- Gothenburg: 159
- Le Mans (1908): 18
- Londen-Melbourne-race: 59, 188
- Nationale Vliegtag Schiphol (1923): 159
- Reims (1909): 18
- Rotterdam (ICAR 1922): 159
- St. Job in 't Goor (1910): 78
- Vijf Vingers van één Hand: 159, 175
- Zürich (1927 en 1932): 159, 187

Vliegdiensten:

- bombardeervliegdienst: 51, 54, 147, 342

- gevechtsvliegdienst: 50, 51, 54, 55, 61, 67, 70, 144, 147, 148, 178

- jachtvliegdienst: 54, 72, 148, 155

- verkennings- en waarnemingsdienst: 49, 50, 51, 144, 147, 148, 155, 214, 290, 293

Vliegmedische dienst: 123, 150, 160, 161, 184

Vliegopleiding: 79, 96, 115, 116, 125, 132, 141, 151, 158, 162, 168, 173, 179, 208, 210, 214, 226, 260, 261, 269, 283, 284, 294

Vliegschool: 96, 110, 122, 123, 140, 142, 143, 162, 178, 180, 183, 192, 193, 196, 222, 224, 230, 236, 237, 261, 263, 347, 352

Vliegtuigafdelingen:

- 1^e VA: 97, 102

- 2^e VA: 97, 102

- 3^e VA: 117, 122

- 4^e VA: 117, 122

- Artillerieverkennings- (ArVA): 101, 102, 122, 141, 148, 164, 377

- Artillerieverkennings- (AVA): 140, 143, 163

- Beschermings- (BesVA): 141, 148, 168, 222, 377

- Bombardeer- (BomVA): 142, 143, 179, 181, 203, 222, 223, 228, 234, 235, 236, 246, 272, 278, 287, 294, 377

- Depot en Schoolafdeeling: 101, 140, 142, 143, 179

- Jacht- (Java): 101, 140, 141, 142, 143, 147, 179, 181, 187, 188, 222, 234, 235, 240, 248, 263, 264, 268, 270, 271, 272, 274, 290, 377

- Mitrailleur- en Bombardeer- (MBVA): 140, 143

- Speciale Opdrachten- (SOVA): 140, 143

- Strategische Verkennings- (strat.verVA): 222, 247

- Tactische Verkennings- (TVA): 140, 143

- Veld- (veldVA): 96-97, 100-101

- Verkennings- (verVA): 102, 122, 141, 142, 148, 179, 181, 222, 247, 270, 271, 272

- Vesting- (vestingVA): 96-97, 100-101

Vliegtuigbouwers en -fabrikanten:

- Aviolanda: 146, 207, 208, 244, 253

- De Brouckère: 80, 89, 93

- De Schelde: 104, 207, 244, 252

- Dornier: 203, 243

- Fokker: 10, 129, 153, 166, 176, 180, 198-210, 220, 228, 233, 237, 241, 252-253, 258, 278, 283
- Hawker: 243
- Koolhoven: 207-208, 220, 241, 252, 253-255, 258, 278, 296, 297
- Kromhout: 110, 249
- Maatschappij voor Luchtvaart (Verwey & Lugard): 79, 80, 83, 85
- Nationale Vliegtuig Industrie (NVI): 129, 200-202, 207, 253, 377
- H. Pander & Zn.: 188, 207
- Thulin: 103, 108, 109
- Trompenburg: 95, 101, 102, 105-107, 109-110, 112, 114, 124-125, 132, 140, 198-199, 296, 376
- Van Berkel: 109, 110
- Van Meel: 86
- Werkspoor: 127, 244
- Vliegtuiggroepen (tot 1936): 141-143, 179, 224
  - I VLG: 179
  - II VLG: 179
  - III VLG ('Proeve'): 222
  - Watervliegtuiggroep: 222
- Vliegtuigtaken:
  - bommenwerper: 21-22, 28, 30, 34, 44, 52, 53, 54, 63, 64-65, 67, 69, 74
  - gevechtsvliegtuig: 44, 49, 53, 100
  - jachtkruiser: 233-234
  - jachtvliegtuig: 21, 51, 54, 75, 100, 102
  - luchtkruiser: 53-54, 55, 61, 64-67, 223-225, 226-227, 232-233, 235-237, 277, 278-282, 287
  - transportvliegtuig: 228
  - verkenner: 21, 52, 100, 103, 140, 247, 289-290
- Vlootconferentie Washington: 31
- Volkenbond: 14, 31-33, 39, 45-46, 60, 61, 63, 65, 286, 290, 293

- Waarnemersopleiding: 50, 101, 102, 117, 119, 155, 160, 163, 175, 190, 226, 263, 269, 272, 287
- Wapens voor vliegtuigen:
  - Bommen: 145, 226-227
  - Hotchkiss-mitrailleur: 19
  - Kanon 37mm: 19
  - Lewis-mitrailleur: 19, 99, 112, 113
  - Madsen-mitrailleur: 99, 112
  - Munitie: 274
  - Oerlikon-kanon: 226-227
  - Parabellum-mitrailleur: 19, 112
  - Solothurn *Tankbüchse*: 226-227
  - Spandau (LMG 08/15): 112
  - Vickers-mitrailleur M18: 112, 142, 144
- Wapens en dienstvakken:
  - Militaire Luchtvaart: 217, 239, 246, 261, 262, 268, 279, 282, 286, 291, 298
- Weerfonds: 47-48

- Zeppelin-aanvallen: 20, 22
- Zoeklichten: 96, 145, 147, 149, 232, 239, 240